

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ กรณีศึกษา ชุมชนคนรักโพทะเลและชุมชนอนุรักษ์แม่น้ำยม อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการก่อเกิด พัฒนาการ กระบวนการดำเนินงาน และเงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของชุมชนคนรักโพทะเลและชุมชนอนุรักษ์แม่น้ำยม อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร โดยมีประเด็นการศึกษา คือ การก่อเกิด ได้แก่ ความเป็นมาของชุมชน พัฒนาการของประชาคมสุขภาพ ได้แก่ องค์ประกอบของประชาคมสุขภาพ โครงสร้างพื้นฐาน วัตถุประสงค์ ผู้นำจิตสำนึกของประชาคมสุขภาพ การสื่อสาร และทุนทางสังคม กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างความเข้มแข็ง เครือข่าย การบริหารจัดการ ผลการดำเนินงาน ปัญหา/อุปสรรคและการแก้ไขของประชาคมสุขภาพ พร้อมทั้งวิเคราะห์เงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกต (Observation) ทำการศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มบุคคล 3 ส่วนสำคัญ คือ ผู้นำชุมชน สมาชิก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมของชุมชนคนรักโพทะเลและชุมชนอนุรักษ์แม่น้ำยม อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร นำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบโดยวิธีสามเส้า (Triangulation Check) ด้านข้อมูลและวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ และทำการวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และนำผลการวิเคราะห์มาเขียนเป็นรายงานการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การเสนอผลการวิเคราะห์การดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ กรณีศึกษา ชุมชนคนรักโพทะเล และชุมชนอนุรักษ์แม่น้ำยม อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ตามประเด็นที่ดำเนินการศึกษาใน 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การก่อเกิดและพัฒนาการของประชาคมสุขภาพ

การก่อเกิดและพัฒนาการ ของทั้งสองชมรมมีการก่อเกิดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชมรมคนรักโพทะเล เป็นชมรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยในระยะเริ่มแรกเป็นการรวมตัวกัน เพื่อต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงทางการเมือง เมื่อผลการดำเนินกิจกรรมไม่เป็นผลสำเร็จก็ไม่ได้หยุดการดำเนินการของชมรมได้ดำเนินการต่อเพื่อพัฒนาอำเภอโพทะเลในทุกด้าน สำหรับชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมตำบลท่านั่งนั้น เป็นชมรมที่ก่อเกิดหรือถูกจัดตั้งโดยภาครัฐ เพื่อตอบสนองนโยบายของภาครัฐในเรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะแม่น้ำ โดยหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนตั้งแต่เริ่มจัดตั้งชมรม จนถึงการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรม อย่างไรก็ตาม ทั้งสองชมรมได้มีการให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมมีความหลากหลายที่ครอบคลุมในทุกกลุ่มวัย ทั้งนี้ในกิจกรรมดังกล่าวยังได้มีการสอดแทรกเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกอีกด้วย โดยมีการดึงเครือข่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกและให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านคน สิ่งของ และงบประมาณมาอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน

องค์ประกอบของประชาคมสุขภาพ

โครงสร้างขององค์กร ของทั้งสองชมรมมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นองค์กรที่มีขนาดเล็ก มีโครงสร้างไม่ซับซ้อน และมีความคล่องตัวในการทำงานสูง เป็นการรวมตัวกันของคนในพื้นที่ มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัดและความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิกชมรม โดยชมรมคนรักโพทะเลจะแบ่งคณะทำงานออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกลุ่มศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้ครอบคลุมทุกด้านของการพัฒนาคุณภาพชีวิต สำหรับชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมตำบลท่านั่งจะใช้โครงสร้างของคณะกรรมการเดียวกับชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลท่านั่ง อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีการแบ่งงานและบทบาทหน้าที่กันทำตามความถนัดและความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิกชมรม

วัตถุประสงค์ของชมรม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ของชมรมคนรักโพทะเลได้ให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันตั้งแต่ก่อตั้งชมรม คือ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในเขตอำเภอโพทะเลและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนในการทำประโยชน์ให้กับบ้านเกิดและถิ่นฐานของตนเอง สำหรับชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมตำบลท่านั่งนั้น วัตถุประสงค์แรกเริ่มที่จัดตั้งชมรมนั้นเพื่อตอบสนองนโยบายของภาครัฐ แต่เมื่อมีการรวมสมาชิกได้แล้วนั้น สมาชิกก็ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของชมรมเช่นกัน คือ เพื่อให้หมู่บ้านของเราสะอาดขึ้น ชาวบ้านมีสุขภาพดี และเป็น การปลูกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบในการรักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ผู้นำชมรม เป็นผู้ที่มึบทบาทสำคัญในการรวมตัวเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งลักษณะผู้นำของชมรมคนรักโพทะเล เป็นผู้นำแบบที่ไม่เป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติ คือ คุณเอกไชย พรรณเชษฐ์ เป็นเภสัชกรประจำร้านขายยาในตลาดโพทะเล ซึ่งได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะตั้งแต่วัยเรียน โดยทำกิจกรรมต่างๆในรูปของการออกค่ายอาสาและสโมสรนักศึกษา เป็นต้น และได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำเนื่องจากมีลักษณะของผู้นำที่โดดเด่น คือ มีความเสียสละสูง มีความซื่อสัตย์ มีความสามารถในการเรียนรู้ได้เร็ว มีทักษะในการประสานงานเป็นอย่างดี สามารถประสานงานได้ทุกระดับ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สมาชิกและชาวบ้าน เป็นที่เคารพนับถือ ได้รับความไว้วางใจอย่างมาก ตลอดจนมีทักษะทางด้านการบริหารจัดการสูง สำหรับชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมตำบลท่านั่งนั้น มีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยที่เข้าไปจัดตั้งชมรม และผู้นำที่ไม่เป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ คุณอารี ศิริวรรณ ประธานชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมตำบลท่านั่งและเป็นประธานชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลท่านั่ง เจ้าอาวาสวัดท่านั่ง และเจ้าอาวาสวัดวังแดง อย่างไรก็ตาม ผู้นำทั้งสองแบบของชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมนี้ มีลักษณะของการเป็นผู้นำที่โดดเด่นเช่นกัน คือ มีความเสียสละและความเอื้อเฟื้อ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน ตั้งใจทำงาน จริงใจ และเอาใจใส่ในการทำงานอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้ประสานงานที่ดีทั้งในชุมชนและนอกชุมชน จนเป็นที่เคารพนับถือของสมาชิก ชาวบ้าน และผู้นำหมู่บ้าน

จิตสำนึกของสมาชิกชมรม สมาชิกชมรมคนรักโพทะเลมีแนวคิดที่เป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของอำนาจทางราชการ ไม่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง กรรมการและสมาชิกของชมรมที่มารวมตัวกันต่างมีจิตสำนึกร่วมกัน ที่จะพัฒนาอำเภอโพทะเลให้มีความเจริญทัดเทียมอำเภออื่น ทั้งในด้านสังคม สุขภาพ จิตวิญญาณ และสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกนี้ได้ก่อให้เกิดสมาชิกชมรมคนรักโพทะเลมีความพยายามในการผลักดันให้มีการสร้างนโยบายสาธารณะและการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน เริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชน สำหรับสมาชิกชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมตำบลท่านั่งมีแนวคิดที่มาจากนโยบายภาครัฐในเรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะแม่น้ำ ประกอบกับสมาชิกชมรมเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ซึ่งมีจิตสำนึกในการเป็นอาสาสมัครที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน มีแนวคิดและจิตสำนึกร่วมกันในการที่จะรวมกลุ่มชมรมและการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ชุมชนสะอาดขึ้น ชาวบ้านมีสุขภาพดี และเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบ รักษาความสะอาดของชุมชน

ช่องทางการสื่อสารของชมรม จากการวิเคราะห์ทั้งสองชมรม พบว่า มีรูปแบบและช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวคือ ช่องทางการสื่อสาร

ที่เหมือนกัน คือ การสื่อสารที่ส่งเสริมให้เกิดขึ้นโดยชมรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรับรู้ ได้แก่ เวทีประชุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเวทีประชุมประจำเดือน เวทีประชุมเพื่อการจัดทำแผน การอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ สำหรับช่องทางสื่อสารที่แตกต่างกัน คือ การประชาสัมพันธ์ที่ใช้สื่อบุคคล ชมรมคนรักโพทะเล ได้ใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อบุคคลในลักษณะที่เป็นทางการ เนื่องจากสมาชิกชมรมส่วนใหญ่เป็นเจ้าของหน้าทีภาครัฐ เช่น ครู ประชาสัมพันธ์ให้กับนักเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนในตำบลที่ตนเองดูแลรับผิดชอบ แต่สำหรับชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมจะเป็นในลักษณะของวิถีชาวบ้าน เป็นการบอกเล่าแบบปากต่อปากในหมู่เครือญาติและเพื่อนบ้าน เนื่องจากลักษณะของพื้นที่ชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมมีลักษณะของชุมชนชนบท

ทุนทางสังคมของชมรม ทั้งสองชมรม มีทุนทางสังคมคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีกระบวนการเรียนรู้จากการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชมรมโดยรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก และนำมาปรับใช้ในครั้งต่อไป ผ่านเวทีการประชุมและอบรม การระดมทุนด้านงบประมาณเพื่อมาใช้จ่ายในชมรมนั้น มีทั้งที่ระดมทุนจากภายในชมรมจากสมาชิกทั้งเงิน อุปกรณ์ และร่างกาย และระดมทุนจากภายนอกชมรม จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน โดยการประสานงานของสมาชิกชมรมในการระดมทุน การมีผู้นำชมรมที่เข้มแข็งและมีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำ มีระบบความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal) ในลักษณะของเครือญาติและเพื่อนบ้าน ไม่มีการใช้อำนาจในการสั่งการ มีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชมรมในด้านความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเอื้ออาทร และมีประเพณีร่วมกันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น ประเพณีลอยกระทง เป็นการขอขมาพระแม่คงคาที่ได้ใช้น้ำและทิ้งขยะลงในแม่น้ำ การทำบุญปล่อยปลา และให้อาหารปลาเมื่อมาทำบุญที่วัด จึงทำให้กิจกรรมการปล่อยเรือรณรงค์เก็บขยะในแม่น้ำกลายเป็นประเพณีพื้นบ้านของชุมชนที่ทำทุกปี

2. กระบวนการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมของชมรม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ทั้งสองชมรมมีการมีส่วนร่วมของสมาชิก 5 ระดับ คือ 1) ด้านการร่วมคิด สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทาง/ความต้องการในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเปิดเวทีให้สมาชิกเสนอปัญหาและค้นหาสาเหตุร่วมกัน 2) ด้านการร่วมวางแผน มีเวทีการประชุมเพื่อจัดทำแผนการดำเนินกิจกรรมทุกปี โดยให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการจัดทำแผนตัดสินใจและลงมติ ซึ่งทำให้เกิดความพอใจและลดปัญหาความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี 3) ด้านการร่วมทำ สมาชิกทุกคนจะรู้บทบาทหน้าที่ของตัวเองว่าในแต่ละกิจกรรมนั้นตนเองจะมีหน้าที่อะไร ก็

จะดำเนินกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่นั้น ๆ นอกจากนี้ ยังมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และ ประสานงานกับภายนอกชมรม การมีส่วนร่วมทำในข้อนี้จะมีประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมของชมรม 4) ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ผลประโยชน์ที่สมาชิกร่วมรับกับประชาชน ในชุมชน ตรงตามที่ตั้งวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน และยังได้ร่วมรับผลประโยชน์ทางด้าน จิตใจด้วย 5) ด้านการร่วมประเมินผล ในการดำเนินกิจกรรมของชมรมจะมีการประเมินผลของ กิจกรรมทั้งขณะดำเนินการและหลังดำเนินกิจกรรมเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและหาแนวทางใหม่ โดยมีเวทีประชุมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการประเมินผลแต่ละกิจกรรม

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชมรม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ทั้งสอง ชมรมมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชมรมที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีกระบวนการเรียนรู้และ การสร้างจิตสำนึกให้กับสมาชิกและชุมชน ผ่านเวทีการประชุมต่าง ๆ การจัดอบรม และกิจกรรม ต่างๆของชมรม ผู้นำและสมาชิก มีความสามัคคี มีจิตสำนึกสาธารณะในการพัฒนาชุมชน มีความเสียสละ และมีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัดและความสามารถของสมาชิก สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชมรม 5 ระดับ ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วม ประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ การระดมทุนจะประสานเชื่อมต่อกับองค์กรภายนอก ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต., เทศบาล) หน่วยงานภาครัฐ และกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ ต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ สำหรับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชมรมที่แตกต่างกัน คือ ในเรื่องของ ลักษณะกิจกรรม กิจกรรมของชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมจะมีลักษณะที่เป็นกิจกรรมที่มาจากวิถีและ วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้าน และนำกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดให้มาดำเนินงานในชมรม สำหรับชมรมคนรักโพทะเลมีลักษณะของกิจกรรมที่สมาชิกร่วมกันคิดในการพัฒนาและปลูก จิตสำนึกตามความถนัดและความสามารถของสมาชิก การทำงานในรูปแบบเครือข่ายนั้นชมรมคนรัก โพทะเลจะมีเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายกว่าชมรมคนอนุรักษ์แม่น้ำ ในการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรม อันเนื่องมาจากสมาชิกของชมรมคนรักโพทะเลมา จากหลากหลายสาขาอาชีพ และมีกิจกรรมในการดำเนินงานหลายด้าน

เครือข่ายของชมรม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ชมรมคนรักโพทะเลมีเครือข่าย ที่หลากหลาย มีในลักษณะของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมของชมรม โดยมี ลักษณะของเครือข่ายธรรมชาติ คือ มีแนวคิด วัตถุประสงค์ และการทำงานที่คล้ายคลึงกัน สำหรับ เครือข่ายของชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยมจะเป็นไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันมากกว่า แต่ก็จะมีเครือข่ายที่ช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมอยู่บ้าง

การบริหารจัดการของชมรม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ทั้งสองชมรม มีการบริหารจัดการชมรมที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการจัดรูปแบบโครงสร้างของกรรมการชมรมในลักษณะง่ายไม่ซับซ้อน แต่เป็นโครงสร้างที่ตั้งอยู่บนฐานของการร่วมมือกันของสมาชิก มีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัดและความสามารถของสมาชิก สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมของชมรม การบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ มีการติดตาม ควบคุมและประเมินผลโดยสมาชิกด้วยกัน ในรูปของเวทีการประชุม ซึ่งโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

ความต่อเนื่องและการพัฒนากิจกรรมของประชาคมสุขภาพ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ทั้งสองชมรมมีการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง มีความหลากหลาย มีกิจกรรมที่ครอบคลุมทุกกลุ่มวัย และมีการสอดแทรกปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

ผลการดำเนินงานของชมรม ทั้งสองชมรมนั้นมีผลต่อทั้งสมาชิกของชมรมและต่อสังคม กล่าวคือ ในแง่ของสมาชิกได้ก่อให้เกิดความสามัคคี และความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนในรูปของประชาคม มีจิตสำนึกสาธารณะในการพัฒนาชุมชน ส่วนในแง่ของสังคมได้ก่อให้เกิดกระแสและการตื่นตัวในการส่งเสริมสุขภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี เกิดกระบวนการทำงานในรูปของประชาคม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคี เปิดเวทีให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาและแก้ไขปัญหาของตน

3. เงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของชมรมคนรักโพทะเล และชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยม อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

จากผลการศึกษาก่อนเกิด พัฒนาการและกระบวนการดำเนินงานของทั้งสองชมรมในข้างต้น สามารถสรุปเงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของ ประชาคมสุขภาพได้ ดังนี้

เงื่อนไขที่ 1 รูปแบบโครงสร้างขององค์กร ที่มีขนาดเล็กไม่ซับซ้อน ทำให้มีความคล่องตัวในการทำงานสูง เป็นการรวมตัวกันของคนในพื้นที่ มีการแบ่งหน้าที่กันทำตามความสามารถ

เงื่อนไขที่ 2 มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชมรมร่วมกันของสมาชิก

เงื่อนไขที่ 3 ลักษณะของผู้นำชมรมนั้น มีความเสียสละ มีจิตสำนึกในการพัฒนา และมีจิตใจมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อส่วนรวม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นทีเคารพนับถือของสมาชิกและชุมชน

เงื่อนไขที่ 4 สมาชิกมีจิตสำนึกสาธารณะในการพัฒนาชุมชน และยอมรับในการรวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน

เงื่อนไขที่ 5 มีรูปแบบและช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย มีเวทีให้สมาชิก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ มีช่องทางในการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของชมรม

เงื่อนไขที่ 6 ชมรมมีทุนทางสังคม อันได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี ที่มีลักษณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ของสมาชิกและคนในชุมชนเป็นไปในแนวราบ ใน ลักษณะของเครือญาติ เพื่อนบ้าน มีผู้นำที่เข้มแข็งและมีภาวะการณ์เป็นผู้นำ มีกระบวนการเรียนรู้ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

เงื่อนไขที่ 7 เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยเริ่มตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วม ทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

เงื่อนไขที่ 8 มีกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชมรม โดยจัดกิจกรรมที่ ต่อเนื่อง มีความหลากหลาย มีกิจกรรมที่ครอบคลุมทุกกลุ่มอายุ และมีการปลูกฝังจิตสำนึก สาธารณะสอดแทรกไปในกิจกรรมต่าง ๆ มีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย มีกระบวนการเรียนรู้ ที่ไม่หยุดนิ่ง

เงื่อนไขที่ 9 ทำงานในลักษณะของเครือข่าย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการ ดำเนินกิจกรรม สร้างกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์นำไปสู่การปฏิบัติ

เงื่อนไขที่ 10 การบริหารจัดการขององค์กร มีการวางแผนการดำเนินงาน ไม่เน้น ระบบราชการในการบริหารงาน การดำเนินกิจกรรมของชมรมมีความยืดหยุ่น โปร่งใสและ ตรวจสอบได้

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัย เรื่อง การดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ กรณีศึกษา ชมรมคนรัก โททะเลและชมรมอนุรักษ์แม่น้ำยม อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาเงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพของชมรมคนรักทะเล และชมรม อนุรักษ์แม่น้ำ อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตรในครั้งนี้ ได้สรุปประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ลักษณะของการก่อเกิดประชาคมสุขภาพทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และแบบ จัดตั้งโดยภาครัฐ ไม่ได้เป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ ซึ่งมีความ สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพบูลย์ วัฒนธรรมศิริ (2542) สมพันธ์ เตชะอธิก (2544) และกระทรวง สาธารณสุข (2548) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ลักษณะของการก่อเกิดประชาคมภายใต้รูปแบบที่ดำรง อยู่ ในลักษณะที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนในชุมชนที่อยู่ในวิถีชีวิตทาง

ทางวัฒนธรรมที่เกาะเกี่ยวกันมา มีแนวคิดและวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันมารวมกลุ่มกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีแนวคิดการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วม การแบ่งปันซึ่งกันและกัน มีการสร้างและขยายเครือข่าย สำหรับลักษณะที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งโดยภาครัฐ เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อตอบสนองนโยบายภาครัฐ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นเจ้าของและร่วมมือกับภาครัฐในการวางแผน กำหนดกิจกรรมที่มาจากสมาชิกกลุ่ม เป็นการสร้างความร่วมมือในการทำงานให้กับภาครัฐ ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปได้ ดังนั้น การก่อเกิดของประชาคมสุขภาพไม่ว่าจะเป็นลักษณะใดก็ตามต้องให้ประชาชนหรือสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มจัดตั้ง และกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชมรมร่วมกัน ทำให้ตรงตามความต้องการของสมาชิกและชุมชน

2. องค์ประกอบของพัฒนาการ และกระบวนการดำเนินงาน ของประชาคมสุขภาพที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพที่ทำการศึกษานี้ ได้แก่

2.1 รูปแบบโครงสร้างขององค์กร เป็นการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม/องค์กร/ชมรม เฉพาะเรื่องหรือต่อเนื่องก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิทย์ วิบูลผลประเสริฐ (2539) และนรินทร์ แก้วมีศรี (2542) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า โครงสร้างของสมาชิกของกลุ่มอาจเป็นบุคคลในภาครัฐ ภาคธุรกิจ หรือประชาชน หรือรวมกันอยู่ก็ได้ในรูปแบบพหุภาคี มีโครงสร้างองค์กรขนาดเล็ก ไม่มีความซับซ้อนในการจัดการ การรวมกลุ่มต้องมีจิตสำนึกสาธารณะ มีความเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในเรื่องเดียวกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฉลาด จันทรมบัติ และคณะ (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัยองค์กรทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคม พบว่า ปัจจัยและเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เกิดประชาคมและดำรงอยู่ได้ คือ มีการบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการแต่ละฝ่ายชัดเจน และยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของนักคิดในกลุ่มทฤษฎีนี้ ที่กล่าวไว้ว่า สังคมจะดำรงอยู่ได้ต้องประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบย่อยหลาย ๆ ระบบ และแต่ละระบบจะมีหน้าที่ของตนเองแตกต่างกันออกไป

2.2 การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย สมาชิกต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน รู้และเข้าใจถึงการทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อนุชาติ พวงสาส์และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล (2541) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายร่วมกัน หรือมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกัน รู้และเข้าใจร่วมกันถึงทิศทางข้างหน้าที่จะไปด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประชาคม แสดงว่า การที่สมาชิกของกลุ่ม ชมรม มีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน ทำให้รู้และเข้าใจที่จะดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น ๆ และตรงตามความต้องการ

และยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของนักคิดในกลุ่มทฤษฎีนี้ ที่กล่าวไว้ว่า ระบบสังคมจะดำรงอยู่ได้นั้นจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน (Goal Attainment)

2.3 ลักษณะของผู้นำชมรม ทั้งที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติและผู้นำที่เป็นทางการ เป็นเงื่อนไขสำคัญในการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นรินทร์ แก้วมีศรี (2542) David Mathews (1996) และอุทัย ดุลยเกษม (2540) ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำประชาคมไว้ว่า ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ คือ มีความเสียสละ มีศักยภาพ และมีภาวะผู้นำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมาก และไม่ผูกขาดการเป็นผู้นำแต่เพียงผู้เดียว พร้อมเสมอที่จะปล่อยให้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่า เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตสำนึกในการพัฒนา และเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน และยังสอดคล้องกับการผลึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับ ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคมสุขภาพ ที่พบว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ล้วนเป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินงานที่ริเริ่มสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วม อันนำไปสู่ความสำเร็จและการดำรงอยู่ของกลุ่ม ชมรม และประชาคมสร้างสุขภาพ (ชาติชาย สุวรรณนิตย์ และคณะ, 2543; ฉลาด จันทร์สมบัติ และคณะ, 2543; อรรถพล อุสายุพันธ์ และคณะ, 2543 ; อัมพล จินดาวัฒน์ และคณะ, 2547)

2.4 สมาชิกต้องมีจิตสำนึกสาธารณะ และยอมรับในการรวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อนุชาติ พวงสาดี และวีรบุรณวิสารทสกุล (2541) และสุวิทย์ วิบูลผลประเสริฐ (2539) ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึกของประชาคมไว้ว่า สมาชิกต้องมีความคิดและความยอมรับในเรื่องการรวมตัวกันอย่างอิสระ ด้วยมีความเป็นชุมชน ด้วยความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจ และหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งในชุมชนระดับกว้างและระดับเล็กหรือองค์กร เป็นเงื่อนไขที่จะเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลังในอันที่จะเรียนรู้ร่วมกัน หรือแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ ซึ่งแสดงว่า การที่สมาชิกหรือประชาชนมีจิตสำนึกสาธารณะในการพัฒนาได้นั้นต้องได้รับการปลูกฝังมาจากครอบครัว สังคม และจากระบบการศึกษา ซึ่งเห็นได้จากผู้นำชมรมคนรักโพทะเล สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นางลักษณีย์ สุพรรณไชยมาตย์ และคณะ (2542) ได้ทำการศึกษา องค์การทางสังคมกับการพัฒนาประชาคมตำบล พบว่า การที่ประชาชนมีจิตสำนึกสาธารณะจะทำให้องค์กรชุมชนมีการพัฒนา

2.5 รูปแบบและช่องทางการสื่อสาร มีส่วนสำคัญที่จะทำให้สมาชิกและประชาชนมีช่องทางการสื่อสารระหว่างกัน เป็นปัจจัยและเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดประชาคมได้ เกิดการรับรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการเคลื่อนไหวของชมรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ David

Mathews (1996), อนุชาติ พวงสาส์ และวีรบุรณ วิสารทสกุล (2541) และอุทัย ดุลยเกษม (2540) ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับช่องทางการสื่อสารของประชาคมไว้ว่า ช่องทางการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพูด ร่วมแสดงความคิดเห็นกับคนที่สนใจเรื่องเดียวกันและมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงว่า การมีช่องทางการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่หลากหลายนั้น มีส่วนสำคัญที่จะทำให้สมาชิกและประชาชนรับทราบข้อมูล ความรู้ และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรถพล อุสายุพันธ์ และคณะ (2543) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคมตำบล พบว่า การมีช่องทางการสื่อสารที่สามารถสื่อถึงสมาชิกได้อย่างทั่วถึง มีเวทีที่สมาชิกร่วมกันพูดคุยและแลกเปลี่ยนปัญหา เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการพบปะกันบ่อยในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคมตำบล และการศึกษาของฉลาด จันทรมบัติ และคณะ (2543) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยองค์การทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคม พบว่า การมีช่องทางในการสื่อสารในชุมชน จากการประชุม ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน จากหน่วยราชการ องค์กรเอกชน มีกิจกรรม ทบพวนภายในกลุ่ม เกิดการก่อตัวรวมตัวในกิจกรรมใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์และตอบสนองความต้องการของกลุ่ม มีการนำข้อมูลใหม่ ๆ นำมาปรับปรุงงานให้ทันกับสภาพการณ์ เป็นปัจจัยและเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เกิดประชาคมและดำรงอยู่ได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของนักคิดในกลุ่มทฤษฎีนี้ ที่กล่าวไว้ว่า ระบบสังคมจะดำรงอยู่ได้นั้นจะต้องมีการบูรณาการ (Integration) หรือการผสมผสานส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความเข้าใจในระบบ ช่วยให้มีการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อบรรลุเป้าหมายของสังคม และป้องกันภาวะความตึงเครียดที่อาจจะเกิดขึ้นได้

2.6 การมีทุนทางสังคม อันได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี ที่มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ของสมาชิกและคนในชุมชนเป็นไปในแนวราบ ในลักษณะของเครือญาติ เพื่อนบ้าน มีผู้นำที่เข้มแข็งและมีภาวะการเป็นผู้ นำ มีกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นรินทร์ แก้วมีศรี (2542) ที่ให้แนวคิดไว้ว่า การมีทุนทางสังคม มาในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนและต่อเนื่อง มีส่วนให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ของประชาคม และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรถพล อุสายุพันธ์ และคณะ (2543) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคมตำบล พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคมตำบล ได้ต้องมีรากฐานทางวัฒนธรรม ประเพณีและความสัมพันธ์

แบบเครือข่าย ที่เป็นแกนกลางในการยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การศึกษาของนางลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์ และคณะ (2542) ที่ได้ทำการศึกษา องค์การทางสังคมกับการพัฒนา ประชาคมตำบล พบว่า พื้นฐานประเพณี วัฒนธรรมอีสานและระบบเครือข่ายเป็นพื้นฐานสำคัญที่เอื้อให้เกิดประชาคมตำบล และการศึกษาของ ฉลาด จันทรสสมบัติ และคณะ (2543) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยขององค์การทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคม พบว่า ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดประชาคม และดำรงอยู่ได้ คือ การมีประวัติศาสตร์ตั้งชุมชนที่ยาวนานร่วมกัน และความเป็นเครือข่ายยังเหนียวแน่น มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นพลังสำคัญของชุมชนให้มีกิจกรรมมาปฏิสัมพันธ์กัน และยังคงคล้องกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของนักคิดในกลุ่มทฤษฎีนี้ ที่กล่าวไว้ว่า ระบบสังคมจะดำรงอยู่ได้นั้นจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) การปรับตัวมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน การที่สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์และกระทำระหว่างกันนั้นจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างพลังต่าง ๆ ภายในระบบให้ดีขึ้น สังคมต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาตามสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

2.7 การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการในการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่ม/ชมรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนเรศ สงเคราะห์สุข (2541) ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) และกรรณิกา ชมดี (2524) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การที่สมาชิกหรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน เริ่มตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาถ้าสมาชิกหรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 5 ระดับดังกล่าว จะประสบความสำเร็จได้ด้วยดี และยังคงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรถพล อุสายุพันธ์ และคณะ (2543) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคมตำบล พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคมตำบล คือ การที่สมาชิกมีความตระหนักในปัญหาใดปัญหาหนึ่งร่วมกัน และมีความต้องการที่จะเข้ามาช่วยกันแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกคน สมาชิกเข้าร่วมมีความกระตือรือร้น เกิดระบบการจัดการ การจัดองค์กร การตั้งทรัพยากร การแบ่งงาน ลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ร่วมกัน และยังคงคล้องกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของนักคิดในกลุ่มทฤษฎีนี้ ที่กล่าวไว้ว่า ระบบสังคมจะดำรงอยู่ได้นั้นจะต้องมีการบูรณาการ (Integration) หรือมีการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายของสังคม

2.8 มีกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชมรม ได้แก่ จัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องและมีความหลากหลาย มีกระบวนการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับองค์กรและ ชุมชน เปิดเวทีการสื่อสารระหว่างสมาชิกและประชาชน ผู้นำต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการแบ่งหน้าที่ สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการสร้างเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกาญจนา

แก้วเทพ (2540) อธิษฐาน อรุณะภัสกร และคณะ (2540) อนุชาติ พวงสำลี (2541) และสมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ (2541) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชมรม ต้องมีกระบวนการในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง กล่าวคือ มีกระบวนการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับองค์กรและชุมชน เปิดเวทีการสื่อสารระหว่างสมาชิก และประชาชน ผู้นำต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการแบ่งหน้าที่ สมาชิกมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการสร้างเครือข่าย และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของนักคิดในกลุ่มทฤษฎีนี้ ที่กล่าวไว้ว่า ระบบสังคมจะดำรงอยู่ได้นั้นจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) การปรับตัวมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน การที่สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์และกระทำระหว่างกันนั้นจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างพลังต่าง ๆ ภายในระบบให้ดีขึ้น สังคมต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาตามสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

2.9 มีการทำงานในลักษณะของเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2548) พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ (2533) และปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า เครือข่าย เป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่มหรือองค์กร เพื่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินงาน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์สู่การนำมาปฏิบัติ

2.10 การบริหารจัดการขององค์กร มีการวางแผนการดำเนินงาน ไม่เน้นระบบราชการในการบริหารงาน การดำเนินกิจกรรมของชมรมมีความยืดหยุ่น โปร่งใส และตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อธิษฐาน แก้วหาวงษ์ (2543) สมพันธ์ เตชะอธิก (2540) และชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533) ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การบริหารจัดการขององค์กร เป็นเรื่องสำคัญที่บ่งชี้ถึงความเข้มแข็งของประชาคม โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีเรื่องเงิน คน เข้าไปเกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ และยังคงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรถพล อุสายพันธ์ และคณะ (2543) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคมตำบล พบว่า การบริหารจัดการที่ผ่านการคิดจากภายในชุมชน มีโครงสร้างการบริหาร มีการติดตาม ควบคุม และตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรม ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชาคมตำบล การศึกษาของนางลัดดา สุพรรณไชยมาตย์ และคณะ (2542) ได้ทำการศึกษา องค์กรทางสังคมกับการพัฒนาประชาคมตำบล พบว่า องค์กรชุมชนต้องสร้างระบบการทำงานที่มีการประสานงานในแนวราบ มีการบริหารจัดการและโปร่งใส และมีกระบวนการตัดสินใจแบบประชาธิปไตย จึงจะทำให้องค์กรชุมชนดำรงอยู่ได้ และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของนักคิดในกลุ่มทฤษฎีนี้ ที่กล่าวไว้ว่า ระบบสังคมจะดำรงอยู่ได้นั้นจะต้องมี

การจัดการกับความตึงเครียด (Tension Management or Latency) ภายในระบบสังคมย่อมจะมีความขัดแย้งหรือความตึงเครียดอยู่เป็นธรรมดา จากบุคคล กลุ่มคน สถาบันหรือชุมชน ระบบสังคม จะต้องทำหน้าที่แก้ไขหรือจัดการกับสิ่งเหล่านั้น เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชมรมคนรักโพทะเลได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะในการพัฒนาจากกิจกรรมในวัยเรียน ได้แก่ กิจกรรมสโมสรนักศึกษาและค่ายอาสา ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรจัดให้มีกิจกรรมการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับเด็กและเยาวชน โดยผ่านกระบวนการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อส่วนรวม เช่น การจัดกิจกรรมรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม และค่ายอาสา เป็นต้น

2. จากการศึกษา พบว่า กระบวนการดำเนินงานที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกกระบวนการ โดยเริ่มตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ จะทำให้สมาชิกและประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่จะเข้าไปดำเนินการพัฒนาชุมชนในรูปแบบประชาคมจะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการโดยเริ่มตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

3. จากการศึกษาทำให้ได้เรียนรู้ว่าต้องไม่มองชุมชนเหมือนว่างเปล่า ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่จะเข้าไปส่งเสริมให้เกิดประชาคมไม่ควรเป็นในลักษณะของการสั่งการ กล่าวคือ ควรเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีศักยภาพของตนเองอยู่แล้ว ประกอบกับมีสภาพปัญหาและความพร้อมที่แตกต่างกัน หากปัญหานั้นเป็นสิ่งที่ ชุมชนต้องการแก้ไขก็จะได้รับความสนใจ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างดี

4. จากการศึกษาพบว่า สมาชิกทั้งสองชมรมไม่ได้มองเรื่องสุขภาพเฉพาะด้านร่างกาย แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มองถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพด้วย อันได้แก่ สิ่งแวดล้อม จิตใจ และวัฒนธรรม ดังนั้น บุคลากรหน่วยงานสาธารณสุขต้องปรับวิธีการทำงาน สร้างความเข้าใจและมองปัญหาแบบองค์รวม เชื่อมโยงเรื่องสุขภาพกับเรื่องอื่น ๆ ทั้งมิติทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. จากการศึกษาพบว่า ทั้งสองชมรมมีการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่องและหลากหลายเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกและชุมชนเกิดความตื่นตัวในการเข้าร่วมกิจกรรม และมีผลทำให้ชมรมสามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้น ประชาคมสุขภาพที่จะเริ่มดำเนินการหรือกำลังดำเนินการอยู่ควรมีกิจกรรมที่ดำเนินการต่อเนื่องและหลากหลาย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการคิดค้น แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาลงลึกเกี่ยวกับปัจจัยหรือเงื่อนไขต่างๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ เช่น รูปแบบโครงสร้างขององค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร ลักษณะของผู้นำ การปลุกจิตสำนึกสาธารณะแก่ประชาชน รูปแบบและช่องทางการสื่อสารทุนทางสังคม กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร การทำงานในลักษณะของเครือข่าย และการบริหารจัดการองค์กร เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อจักได้นำไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างให้เกิดการดำรงอยู่ของประชาคมสุขภาพ